

Wojciech Jekiel

O współpracy polskich i włoskich polonistów

Biuletyn Polonistyczny 22/4 (74), 53-59

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O WSPÓŁPRACY POLSKICH I WŁOSKICH POLONISTÓW

Dorobek i aktualny stan włoskiej polonistyki przedstawił niedawno – na I Konferencji Polonistów Zagranicznych, zorganizowanej we wrześniu 1977 r. przez Wydział Polonistyki UW – prof. Sante Graciotti, dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu w Rzymie, zaś wystąpienie jego, ogłoszone drukiem ("Polonistyka we Włoszech", "Kultura" 1977, nr 48), uzupełniają inne, pióra tegoż autora, drukowane w Polsce publikacje (por. m.in. "Polish Perspectives" 1978, nr 4, i "Przegląd Humanistyczny" 1977, nr 12). Możemy się więc tutaj ograniczyć do przypomnienia najważniejszych tylko faktów ilustrujących rozwój polonistyki we Włoszech.

O rozwoju, i to imponującym, można mówić bez obawy, mimo bowiem strat, jakie przyniosła śmierć polonistów: prof. Giovanniego Mavera (1970) i prof. Carlo Verdianiego (1975), oraz sławistów zajmujących się ubocznie literaturą polską: prof. Bruno Meriggiego (1970) i Angelo Maria Ripellino (1978); mimo zamknięcia (1961) rzymskiej Katedry Języka i Literatury Polskiej (nb. pierwszej, i jedynej w zachodniej Europie, istniejącej od r. 1929); wreszcie mimo wyjazdu do Stanów Zjednoczonych prof. Riccardo Picchio, następcy Mavera na rzymskiej Katedrze Sławistycznej – rośnie we Włoszech liczba placówek sławistycznych i polonistycznych, rośnie liczba i podnosi się poziom studiujących polonistykę, wydłuża się szybko lista ważnych publikacji naukowych ogłaszanych przez polonistów i sławistów średniego i młodego pokolenia, uczniów zmarłych mistrzów.

Oto najważniejsze dane. We Włoszech istnieją obecnie trzy stałe lektoraty języka polskiego, obsadzone przez wykładowców z Polski (Florencja, Mediolan – Uniwersytet Państwowy, Neapol). Zajęcia polonistyczne różnego typu są prowadzone w Rzymie, Florencji, Bolonii, Pizie, Wenecji, Mediolanie (na obu uniwersytetach: Państwowym i Katolickim), Genui, Turynie, Perugii, Pawii, Neapolu i Bari, przy czym wyliczenie to obejmuje zarówno wykłady z języka i literatury polskiej prowadzone przez profesorów kontraktowych ("incaricato"), praktyczną naukę języka polskiego prowadzoną przez włoskich wykładowców, jak również zajęcia

z filologii polskiej stanowiące uzupełnienie studium slawistycznego, nie zaś osobny przedmiot wykładowy. Warto bowiem pamiętać, że polonistyka jest we Włoszech ściśle związana ze slawistyką i w jej ramach zajmuje drugie miejsce – zaraz po rusycystyce. Hierarchię tę jednak korygują czasem indywidualne zainteresowania wykładowców – dlatego też często spotkać można we Włoszech slawistów czy zgoła rusycystów, którzy są w gruncie rzeczy polonistami z wyboru. Dla uzupełnienia tych informacji dodajmy jeszcze, że w Rzymie więcej osób studiuje slawistykę niż germanistykę, zaś w roku akad. 1978/79 na lektoraty języka polskiego zgłosiło się we Florencji ok. 30 osób, w Genui – 11, w Mediolanie (Uniwersytet Katolicki) – 9.

Rozwojowi temu sprzyjają czynniki rozmaite. Jednym z nich, i to bardzo istotnym, jest ścisła współpraca włoskich polonistów z polskimi środowiskami naukowymi: można chyba zaryzykować stwierdzenie, że spośród wszystkich polonistów zagranicznych Włosi utrzymują najściślejsze kontakty z naszą polonistyką. Współpraca ta idzie w dwóch kierunkach: po pierwsze, zmierza do zapewnienia największej efektywności w kształceniu studentów, po drugie, tworzy i rozwija wszelkie formy wymiany poglądów, doświadczeń i informacji naukowej, prowadzi do uformowania się wspólnego warsztatu badawczego.

We współpracy na polu działalności dydaktycznej szczególnie ważna rola przypada aktualnie trzem pracującym we Włoszech polskim lektorom (dr Anna Mazanek we Florencji, dr Michał Kabata w Neapolu, dr Andrzej Kapłon w Mediolanie – Uniw. Państw.), którzy nie tylko uczą języka, ale też pełnią w swoim środowisku funkcję inspirującą naukowo i informacyjną. Wszyscy oni pozostają pod opieką Instytutu "Polonicum" UW – są stamtąd zaopatrywani w podręczniki i pomoce naukowe, książki i słowniki. Podobną pomocą służy "Polonicum" także innym lektorom prowadzącym zajęcia z praktycznej znajomości języka polskiego. W kontakcie z "Polonicum" pozostają też wykładający literaturę polską: dr Andrzej Zieliński (w Mediolanie – Uniw. Państw.) i doc. dr hab. Jan Prokop (w Turynie).

Prowadzone we Włoszech lektoraty języka polskiego znajdują uzupełnienie i kontynuację w postaci kursów językowych organizowanych przez

Uniwersytet Warszawski. Studenci włoscy przyjeżdżają na te kursy od 1957 r.; obecnie w kursach wakacyjnych UW (organizowanych przez "Polonicum") bierze udział 13 studentów włoskich (10 - w ramach umowy kulturalnej polsko-włoskiej, 3 - w ramach bezpośredniej wymiany między uniwersytetami).

Ponadto od pięciu lat UW organizuje specjalny kurs języka i kultury polskiej dla slawistów i polonistów włoskich: odbywa się on na przełomie stycznia i lutego, trwa trzy tygodnie, zaś program - oprócz lektoratów - obejmuje wykłady poświęcone wybranej epoce historii kultury polskiej. Pierwszy kurs (w r. 1975) poświęcony był oświeceniu, drugi - romantyzmowi, trzeci - pozytywizmowi i Młodej Polsce, czwarty - dwudziestoleciu i współczesności, wreszcie piąty - kulturze staropolskiej. W kursie bierze udział ok. 25 uczestników. Przyjeżdżają też włoscy profesorowie-slawiści, którzy wygłaszają wykłady, najczęściej poświęcone problemom polsko-włoskich związków literackich. Wykładowcami na kursach zimowych są pracownicy naukowcy UW, PAN oraz UJ i UAM, a także przedstawiciele świata literackiego i publicyści. Z perspektywy pięcioletnich doświadczeń można z przekonaniem stwierdzić, że jest to inicjatywa pożyteczna, przede wszystkim dla włoskich studentów, którzy nie tylko zdobywają na tych kursach praktyczną znajomość języka i wiedzy o dawnej i współczesnej kulturze polskiej, ale też mają okazję do zaprezentowania własnych zainteresowań i osiągnięć naukowych oraz do rozwijania i pogłębiania aspiracji kulturalnych i intelektualnych.

Współpracę w zakresie działalności dydaktycznej uzupełniają wreszcie wykłady, jakie w czasie swych pobytów naukowych we Włoszech wygłaszają dla włoskich studentów polscy naukowcy. Spośród najczynniejszych na tym polu polonistów wymienimy prof. prof. Tadeusza Ulewicza, Alojzego Sajkowskiego, Janinę Kulczycką-Saloni, Marię Straszewską, doc. Janusza Rohozińskiego.

W dziedzinie inicjatyw już nie dydaktycznych, lecz czysto naukowych, na czoło wysuwa się współpraca Polskiej Akademii Nauk z włoską Fundacją Cini; owocem tej współpracy są odbywające się mniej więcej co trzy-cztery lata konferencje naukowe ("convegni italo-polacchi"), organizowane na przemian w Polsce i w Wenecji. Spotykają się na nich

nie tylko poloniści, ale i italiści, historycy sztuki, historycy idei, historycy filozofii itd., dzięki czemu osiąga się to, co Włosi nazywają "ricerca integrata" – integrację dyscyplin zajmujących się badaniem historii kultury. Warto dodać, że na ostatnią konferencję naukową polsko-włoską (V Convegno di Studi, Italia, Venezia, Polonia tra Medio Evo e Età Moderna), która odbyła się w Wenecji w listopadzie 1977 r. (na temat: "Italia i Polska u progu doby nowożytnej") zaproszeni zostali także włoscy studenci slawistyki i polonistyki, przez co spotkanie odegrało m.in. ważną rolę dydaktyczną. Dorobek tych konferencji jest ogłaszany drukiem. Powstała w ten sposób seria publikacji obejmująca następujące tomy: "Venezia e la Polonia nei secoli dal XVII al XIX" (Związki Wenecji z Polską w XVII-XIX w.), a cura di Luigi Cini, Venezia - Roma 1965 (przedruk: 1968); "Italia, Venezia e Polonia tra Umanesimo e Rinascimento" (Związki Wenecji z Polską od okresu Humanizmu do Odrodzenia narodowego), a cura di Mieczysław Brahmer, Wrocław - Warszawa - Kraków 1967; "Italia, Venezia e Polonia tra Illuminismo e Romanticismo" (Związki Wenecji z Polską od Oświecenia do Romantyzmu), a cura di Vittore Branca, Firenze 1973; "Barocco fra Italia e Polonia" (Barok we Włoszech i w Polsce), a cura di Jan Ślaski, Warszawa 1977. Obecnie w przygotowaniu jest tom zawierający materiały wspomnianej wyżej konferencji "Italia i Polska u progu doby nowożytnej".

Ten typ kontaktów naukowych nie ogranicza się przecież do spotkań organizowanych przez PAN i Fundację Cini: poloniści włoscy spotykają się ze swymi polskimi kolegami na zjazdach i konferencjach naukowych organizowanych w Polsce i biorą w nich czynny udział: dość wspomnieć o imponującym wkładzie delegacji włoskiej w obrady warszawskiego Kongresu Sławistów w r. 1973, o udziale prof. Graciotiego w I Konferencji Polonistów Zagranicznych w Warszawie w r. 1977, o udziale prof. Raffo w zjazdach tłumaczy organizowanych przez Agencję Autorską i w konferencjach literackich poświęconych polskiej dramaturgii współczesnej, o wystąpieniach prof. Raffo (w r. 1977) i prof. Marchesanego (1978) w polskim PEN-Clubie itd. W r. 1979 przewidziane są przynajmniej dwa wystąpienia włoskich uczonych w Polsce: w maju prof. Gra-

ciotti bierze udział w organizowanej przez IBL konferencji poświęconej twórczości Krasickiego, zaś we wrześniu prof. Maria di Salvo (z Pawii) wygłasza wykład na konferencji przygotowywanej z okazji pięćdziesięciolecia śmierci Jana Baudouina de Courtenay. I oczywiście – prawem wzajemności – polscy uczeni są zapraszani na sympozja naukowe organizowane we Włoszech: prof. Janina Kulczycka-Saloni na konferencji poświęconej twórczości Dostojewskiego (kwiecień 1972, Wenecja) wygłosiła referat "Dostojewski – problème nouveau, forme nouvelle" (Dostojewski – nowy problem, nowa forma), zaś na konferencji poświęconej Gogolowi (kwiecień 1976, Wenecja) mówiła na temat: "La vision de la grande ville chez Gogol et ses contemporains" (Wizja wielkiego miasta u Gogoła i jego współczesnych); dr Jan Ślaski na konferencji na temat "Venezia e Ungheria nel contesto del barocco europeo" (Związki Wenecji i Węgier w kontekście baroku europejskiego) (listopad 1976, Wenecja) wygłosił referat: "La tarda poesia religiosa di Balint Balassy e la contemporanea lirica veneta e polacca" (Późna poezja religijna Balinta Balassy'ego i współczesna liryka wenecka i polska). (Nb. w tej włosko-węgierskiej konferencji wzięli też udział włoscy poloniści i slawiści, profesorowie Graciotti i Raffo).

Uczestnicy takich sympozjów naukowych spotykają się potem na kartach publikacji zawierających materiały owych konferencji. Najświeższym tego przykładem jest tom "D'Annunzio nelle culture dei paesi slavi" (D'Annunzio w kulturze krajów słowiańskich), Venezia 1979, w którym znajdują się referaty doc. dr Marii Podrazy-Kwiatkowskiej "Pro et contra. Gli scrittori polacchi e G. D'Annunzio" (Za i przeciw. Pisarze polscy i G. D'Annunzio) oraz prof. Pietro Marchesaniego "D'Annunzio nella cultura della Giovane Polonia" (D'Annunzio w kulturze Młodej Polski). Zresztą, spotkania takie dokonują się nie tylko w publikacjach zrodzonych na sali obrad, oto bowiem do sporej listy wspólnych publikacji, których część tylko dotychczas wymieniono, dopisać można pozycję najnowszą: okazały tom poświęcony pamięci prof. Carlo Verdianiego – "Studi in ricordo di Carlo Verdiani" (Studia poświęcone pamięci Carlo Verdianiego), a cura di A. M. Raffo (Pisa 1979), gdzie w tak istotny sposób zaznaczyła się obecność polskiej nauki, w tym także polonistyki.

Dla rozwoju włoskiej polonistyki niezwykle doniosłe znaczenie ma owa wymiana publikacji, a przede wszystkim – publikowanie włoskich prac slawistycznych i polonistycznych na łamach polskich czasopism naukowych i literackich. Jak ważne jest dla polonistów włoskich ogłaszanie własnych osiągnięć naukowych także w polskim środowisku – nie trzeba chyba udowadniać, że zaś przynosi to korzyść i polskiej nauce, niech świadczy rola, jaką odegrało opublikowane w "Pamiętniku Literackim" (1957, z. 2) studium prof. G. Mavera "Rozważania nad poezją Mikołaja Sępa Szarzyńskiego". Nie sposób wyliczyć tu wszystkich prac polonistów włoskich ogłoszonych w Polsce; istnieje w tym zakresie bogata tradycja, której początki sięgają (jeśli mówić tylko o okresie powojennym) połowy lat pięćdziesiątych i są związane z udziałem polonistów włoskich w obchodach setnej rocznicy śmierci Mickiewicza. Ograniczmy się więc na tym miejscu do wymienienia pozycji najnowszych. Prof. Anton Maria Raffo ogłosił w "Więzi" (1977, nr 11) arcyciekawy esej "Włoskie przygody »Pana Tadeusza«"; prof. Sante Gracioti opracował dla "Słownika literatury polskiego Oświecenia" (Wrocław 1977) hasło "Utopia"; prof. Ryszard Lewański (Polak mieszkający stale w Stanach Zjednoczonych, obecnie wykładający język polski w Pizie) wydał – staraniem Biblioteki Narodowej – inwentarz "Polonica rękopiśmienne w archiwach i bibliotekach włoskich" (Warszawa 1978). Z rzeczy przygotowywanych do opublikowania w Polsce należy wymienić dwa artykuły prof. Pietro Marchesaniego: "Polski przekład »Historia de duobus amantibus« Eneasz Sylwiusza Piccolominiego a pojęcie miłości w Polsce doby renesansu" oraz "D'Annunzio w kulturze literackiej Młodej Polski", a także obszerny tom studiów prof. Sante Graciotiego "Od humanizmu do Oświecenia", który ma ukazać się niebawem nakładem PIWu.

Ten z konieczności skrótowy zarys polsko-włoskich kontaktów naukowych w dziedzinie polonistyki można zamknąć takim oto ogólniejszym stwierdzeniem: poloniści włoscy działają w warunkach organizacyjnych dość skomplikowanych, nieraz trudnych (czego przykładem może być odwlekana od piętnastu lat reforma systemu uniwersyteckiego); osiągnięte w tych warunkach sukcesy naukowe i dydaktyczne potwierdzają słuszność obranej drogi, zarówno w zakresie kierunków badań, jak metod badaw-

czych. Jednym z istotnych aspektów tej metodologii jest przynosząca pożytek kulturom obu krajów ścisła współpraca naukowa uczonych polskich i włoskich.

Dr Wojciech Jekiel

Z PRAC OŚRODKÓW POLONISTYCZNYCH ZAGRANICĄ

POLONISTYKA W AUSTRII W LATACH 1977-1978

Instytut Sławistyczny Uniwersytetu Wiedeńskiego rozwija się w ostatnich latach bardzo bujnie. Nieliczny jeszcze do niedawna zespół naukowo-dydaktyczny tej placówki składa się dziś z czterech profesorów zwyczajnych, jednego profesora nadzwyczajnego, czterech docentów i siedemnastu lektorów. Do grona profesorów, po odejściu na emeryturę prof. J. Hamma, przybył z Zagrzebia w r. 1977, prof. R. Katičić.

Ogólne zmiany zachodzące na uniwersytetach austriackich, a dotyczące organizacji studiów, obejmują również sławistykę. I tak, na miejsce dotychczasowej ogólnej filologii słowiańskiej powstanie filologia czeska, polska, rosyjska itd., z tym, że na każdym uniwersytecie będą egzystowały tylko pewne kierunki. Filologia polska będzie istniała na dwóch uniwersytetach: w Wiedniu i w Salzburgu. Projekt, opracowany przez specjalistów, został przed kilku laty przedłożony Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego i wejdzie w życie prawdopodobnie w roku akad. 1979/80 lub następnym. Tak więc po latach pionierskiej pracy profesora Uniwersytetu Wiedeńskiego G. Wytrzensa w dziedzinie nauczania literatury polskiej, po sporadycznie prowadzonych wykładach z zakresu językoznawstwa polskiego i lektoratach dających praktyczne przygotowanie językowe, powstanie kierunek filologii polskiej, umożliwiający pełne wykształcenie w tym zakresie.

W myśl nowych planów utworzone będą studia dyplomowe z kierunkiem filologii polskiej, trwające osiem semestrów i dające tytuł magistra.